

Ewa Anadrysiak*

ŻYCIE MUZYCZNE W SZADKU W LATACH 1844–1860 W ŚWIECIE PRASY

Informacje na temat życia muzycznego na prowincji Królestwa Polskiego w XIX w. poszerzyły się o wydane w latach 2001–2007 trzy publikacje. W pierwszej kolejności wymienić należy opracowanie zespołowe *Kultura miejska w Królestwie Polskim. Cz. 1: 1815–1875*. Warszawa, Kalisz, Lublin, Płock pod redakcją Anny M. Drexlerowej (Warszawa 2001) i monografię Wojciecha Tomaszewskiego *Między salonem a jarmarkiem. Życie muzyczne na prowincji Królestwa Polskiego w latach 1815–1862* (Warszawa 2002). Ostatnie wydawnictwo, także autorstwa W. Tomaszewskiego, zatytułowane *Kronika życia muzycznego na prowincji Królestwa Polskiego w latach 1815–1862*, ukazało się w 2007 r.

W *Kronice życia muzycznego...* odnotowane zostały wydarzenia muzyczne z tzw. obiegu wysokiego, jak i imprezy o charakterze popularnym, nawet jarmarcznym, ponieważ właśnie to zróżnicowanie ówczesnego życia muzycznego prowincji Królestwa Polskiego stanowi jedną z jego podstawowych cech charakterystycznych¹. Autor zwrócił także uwagę, że w latach 1815–1862 pojawiły się nowe formy aktywności muzycznej: organizowanie pierwszych *tourneé* wirtuozów polskich oraz ich udział w inicjatywach lokalnych środowisk amatorskich, co szczególnie uwidocznili się w latach międzypowstaniowych. Tomaszewski uwzględnił w opracowaniu informacje o koncertach, przedstawieniach teatralnych, w których wykorzystywano repertuar muzyczny, występach

* Ewa Anadrysiak, dr hab., prof. UŁ, Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego, wicedyrektor Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu, prezes Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu.

¹ W. Tomaszewski, *Kronika życia muzycznego na prowincji Królestwa Polskiego w latach 1815–1862*, Warszawa 2007, s. 8.

muzycznych uświetniających różne uroczystości (religijne, państwowe, szkolne i in.), a także balach i zabawach, którym towarzyszyła muzyka.

W *Kronice życia muzycznego...* autor zawarł blisko 2400 informacji dotyczących ponad 200 miejscowości, zarówno ówczesnych stolic regionalnych (Kalisz, Lublin, Płock), jak i małych miejscowości, *często na tzw. głębokiej prowincji*². Wydarzenia muzyczne zostały przedstawione na podstawie analizy treści ówczesnej codziennej prasy warszawskiej („Gazeta Warszawska”, „Kurier Warszawski”, „Gazeta Korespondenta Warszawskiego i Zagranicznego”, „Gazeta Codzienna”), sprawozdań różnych instytucji (m. in. sprawozdania z rocznych egzaminów męskich szkół publicznych), ulotnych druków informacyjnych i okolicznościowych (afisze teatralne, zaproszenia, programy), wspomnień i pamiątek.

Pośród miejscowości wymienionych w *Kronice życia muzycznego...* znalazł się także Szadek, do którego jednak odnosi się zaledwie kilka informacjami z lat 1844, 1851, 1859 i 1860.

Fot. 1. „Kurier Warszawski” 1844, nr 337

² Tamże, s. 7.

Podczas nabożeństwa odprawionego z okazji rocznicy wyniesienia na tron cara Mikołaja I aktorzy z zespołu pod dyрекcją Ludwika Heckera³ wykonali *dzieła muzyczne Stefaniego i Rosyniego tudzież hymn Lwowa*. Nabożeństwo odprawione zostało w listopadzie 1844 r., zaś wieczorem tego samego dnia aktorzy dali bezpłatne widowisko, które zakończyło się odśpiewaniem hymnu *Boże, chroń cara*. O wydarzeniu tym pisał „Kurier Warszawski” (1844, nr 337)⁴.

W niedzielę, 12 stycznia 1851 r. odbył się w Szadku bal, który zapewne zapisał się w pamięci jego uczestników, gdyż jak donosił „Kurier Warszawski” (1851, nr 40) bal pozostawił *ślad długo nie zapomniany w kronice Szadku w ciągu tego stulecia*. Bal rozpoczął się polonezem, ale były też walce, kontredanse i mazury, poza tym grała *dobrana* orkiestra⁵.

Organizatorką życia kulturalnego w Szadku była wówczas Karolina ze Słubickich Kruszyńska⁶. W „Gazecie Warszawskiej” z 1859 r. (nr 69) znalazła się informacja, dotycząca zorganizowania przez nią dwóch bali, z których dochód przeznaczony był na rzecz budowy kościoła św. Idziego⁷. 16 lutego 1860 r. gospodynią balu na rzecz Instytutu Muzycznego w Warszawie była S. Kozarska⁸, której pomagali Karolina ze Słubickich i J. Kruszyńscy, udostępniając na tę okazję swoje mieszkanie. Informację na ten temat „Gazeta Warszawska” podała dwukrotnie (1860, nr 54, 69)⁹.

Ostatnia z informacji, dotyczących życia muzycznego, odnosi się do Prusinowic koło Szadku. W niedzielę 16 grudnia 1860 r. – jak podawała „Gazeta Warszawska” (nr 340) – w dobrach M. Kozarskiego¹⁰, w nowo wybudowanym budynku odbyło się poświęcenie sali przeznaczonej na ochronkę¹¹. W tekście

³ Ludwik Hecker – dyrektor teatru, a także dyrygent, działał w latach 1831–1846; był dyrygentem orkiestry w zespole prowincjonalnym (1831 r.), korepetytorem muzyki w zespole W. Raszewskiego w Radomiu (1839 r.), później z własnym nielicznym zespołem występował w Dąbrowie Górniczej (wrzesień 1843 r.), następnie w Miechowie, w Końskich (czerwiec 1844 r.), Kaliszu (lipiec–październik 1844 r.), Piotrkowie (październik 1844 r.), Szadku (listopad 1844 r.). W 1845 r. zespół gościł w Szadku, Sieradzu i Kaliszu (maj), w Ciechocinku i Toruniu (lato). W połowie 1846 r. Hecker przebywał we Włocławku, prowadził wówczas zespół z W. Raszewskim.

⁴ W. Tomaszewski, *Kronika życia muzycznego...*, s. 154.

⁵ Tamże, s. 191.

⁶ K. Kruszyńska – nie udało się odnaleźć informacji na jej temat.

⁷ W. Tomaszewski, *Kronika życia muzycznego...*, s. 319. – kościół pw. św. Idziego prawdopodobnie istniał już w XI–XII w., kilkakrotnie był odbudowywany, popadł jednak w ruinę. Nowy, drewniany kościół wystawiono w 1740 r. Istniejący do dziś kościół został wzniesiony w latach 1858–1860 staraniem ks. Teodora Majera (T. Marszał, *Szadek. Monografia miasta*, Szadek 1995, s. 58).

⁸ S. Kozarska – nie udało się odnaleźć informacji na jej temat.

⁹ W. Tomaszewski, *Kronika życia muzycznego...*, s. 347.

¹⁰ M. Kozarski – nie udało się odnaleźć bliższych informacji.

¹¹ W artykule R. Kopackiego i A. Nowaka *Założenie dworsko-folwarczno-parkowe w Prusinowicach* („Biuletyn Szadkowski” 2004, t. 4) czytamy, że [w] 1916 r. *dziedziczka Regina Krzyżanowska zorganizowała drugą już na terenie Prusinowic ochronkę, w której uczono tylko zimą* (s. 34). Autorzy dodają, że pierwsza ochronka powstała na przełomie roku 1907 i 1908, a założyli ją Czarnowscy – dziedzice Prusinowic. Co zatem z salą na ochronkę z 1860 r.?

opublikowanym w gazecie wspomniano również akcent muzyczny, pisząc iż podczas uroczystości *młodzież w dobranych głosach odśpiewała hymn do Boga*¹².

Odnotowane w *Kronice życia muzycznego...* wydarzenia związane z muzyką nie stanowią zapewne wszystkich przedsięwzięć muzycznych z tego okresu. Wskazuje na to W. Tomaszewski w innej swojej publikacji (*Między salonem a jarmarkiem...*), w której pośród animatorów i organizatorów publicznego życia muzycznego wymienia władze lokalne, towarzystwa muzyczne, organizacje dobroczynne i opiekuńcze, resursy, szkoły, kościoły, wojsko i osoby prywatne. W 1846 r. resursa¹³ założona została także w Szadku, działała krótko (1848), ale wiadomo, że *jeśli chodzi o przedsięwzięcia muzyczne, to resursy koncentrowały się na dwóch typach działań: urządzaniu, zwłaszcza w okresie karnawału, zabaw tanecznych i balów oraz na animowaniu ruchu koncertowego*¹⁴. Wydaje się więc, że i szadkowska resursa była organizatorem zabaw nie tylko karnawałowych.

Bibliografia

- Marszał T., *Szadek. Monografia miasta*, Szadek 1995.
Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965, Warszawa 1973.
Tomaszewski W., *Kronika życia muzycznego na prowincji Królestwa Polskiego w latach 1815–1862*, Warszawa 2007.
Tomaszewski W., *Między salonem a jarmarkiem. Życie muzyczne na prowincji Królestwa Polskiego w latach 1815–1862*, Warszawa 2002.

¹² Tamże, s. 373.

¹³ Resursa – dawniej klub towarzyski, stowarzyszenie grupujące np. kupców, rzemieślników, obywateli ziemskich itp.

¹⁴ W. Tomaszewski, *Między salonem a jarmarkiem. Życie muzyczne na prowincji Królestwa Polskiego w latach 1815–1862*, Warszawa 2002, s. 176.